

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 4 listopada 2020 r.

Poz. 5856

UCHWAŁA NR XXI/173/2020 RADY GMINY DRUŻBICE

z dnia 13 października 2020 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Drużbice na lata 2020-2024"

Na podstawie art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713, poz. 1378) w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 z późn. zm.) Rada Gminy w Drużbicach uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Drużbice na lata 2020-2024", stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza Wójtowi gminy Drużbice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Wiceprzewodniczący Rady
Gminy Drużbice

mgr inż. Piotr Kociołek

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXI/173/2020

Rady Gminy Drużbice

z dnia 13 października 2020 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYKAMI GMINY DRUŻBICE NA LATA 2020 - 2024

1. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe, to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogaćstwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządu, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Zasoby kulturowe stanowią bowiem zarówno o atrakcyjności krajobrazu, jak też o atrakcyjności ekonomicznej regionu. Podniesienie jakości warunków życia mieszkańców, co nie zawsze jest uświadamiane, jest związane bezpośrednio z jakością przestrzeni kulturowej gminy i wpływa na jakość życia mieszkańców oraz stopień ich identyfikacji z gminą.

Głównym odbiorcą programu są mieszkańcy gminy, w tym szczególnie właściciele i użytkownicy obszarów i obiektów zabytkowych, którzy bezpośrednio powinni odczuć efekty jego wdrażania, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jego atrakcyjności.

Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną, zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej, minimalizując niektóre negatywne skutki globalizacji.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Drużbice na lata 2020 – 2024 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Drużbice. Nie stanowi on aktu prawa miejscowego, lecz jest narzędziem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminnym, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści tj. zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz. U. z 2020r. poz. 282).

Wykonywanie zadań z zakresu kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020r. poz. 713) określono zadania własne gminy, do których należy również wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków. Obowiązek sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami raz na cztery lata nakłada na gminę art. 87 cytowanej ustawy wskazując ponadto potrzebę zaopiniowania go przez wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz sporządzenia sprawozdania z jego wykonania po dwóch latach.

Art. 87. ust. 2 cytowanej ustawy przedstawia wyznaczone cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

- 2) uwzględnienie ochrony zabytków łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewniania ich opieki.

Ponadto celem niniejszego opracowania jest:

- 1) charakterystyka zasobów zabytkowych gminy i ocena stanu ich zachowania;
- 2) charakterystyka struktury własności;
- 3) określenie priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury Gminy Drużbice.

3. UREGULOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- 1) Konstytucji RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.) w przepisach:
  - a) Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”;
  - b) Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”;
  - c) Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”;
- 2) Ustawie z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020r. poz. 713), w której w art. 7 pomiędzy zadaniami własnymi gmin wymienione są m.in. sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 3) Ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 poz. 282), która nakłada na organy samorządowe obowiązki:
  - a) uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
  - b) prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
  - c) przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie nie dłuższym -niż 3 dni przyjęte zawiadomienie o odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem lub zabytkiem archeologicznym,
  - d) sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są ponadto w następujących obowiązujących ustawach:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293). Ustawa, określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,

- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186, z późn. zm.). Ustawa Prawo budowlane, normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, m.in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.), która mówi m.in. o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych;
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55), której przepisy określają m. in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską,
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 65 z późn. zm.), której przepisy określają m. in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską,
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. tablic i urządzeń reklamowych,
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609),

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami został przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Głównym celem obecnego programu jest „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”, który będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania.

Pierwszym celem jest optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowana poprzez wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym i centralnym.

Drugim celem jest wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami poprzez merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Trzecim zaś celem jest budowa świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego realizowana poprzez upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości oraz tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

4.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004 – 2020 .

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r. poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. W Programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych, gdzie podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- rozwój kolekcji muzealnych – zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji,
- dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

4.2. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Głównym celem projektu Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2018-2021 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

- 1) Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
- 2) Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

- 1) Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
- 2) Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

- 1) Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości.
- 2) Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

4.3. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016–2019 został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą Nr XXV/319/16 z dnia 21 czerwca 2016 r.

Głównym założeniem programu jest podniesienie rangi środowiska kulturowego w życiu społeczno-gospodarczym województwa i poprawa jego kondycji. Dziedzictwo kulturowe województwa stanowi zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie tożsamości regionalnej. Świadome kształtowanie środowiska kulturowego i eksponowanie jego zasobów przyczyni się do upowszechniania kultury, podtrzymywania tradycji i zacieśniania więzi lokalnych oraz podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu. Jednymi z najważniejszych działań dotyczących dziedzictwa kulturowego, które odnoszą się również do działań zakładanych w programie są:

- 1) stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- 2) cyfryzacja zasobów ewidencyjnych dziedzictwa kulturowego w regionie łódzkim;
- 3) rewitalizacja układów przestrzennych miast i wsi;
- 4) poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych;
- 5) poprawa stanu i dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz obiektach sakralnych;
- 6) kreowanie różnorodności kulturowej;
- 7) edukacja kulturowa mieszkańców województwa.

4.4. Obszary i obiekty reprezentatywne.

Wojewódzki programu opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016-2019” doprowadził do weryfikacji listy zabytkowych obszarów i obiektów reprezentatywnych w regionie. Listę uzupełnioną o 33 nowe pozycje uporządkowano, wyróżniając: układy przestrzenne założenia architektoniczne świeckie, założenia architektoniczne sakralne, obszary i obiekty świeckie, obszary i obiekty sakralne.

W Programie wojewódzkim brak jest odniesień do zabytków z terenu gminy Drużbice. Jednak wyznaczone priorytety są zgodne z treścią Programu wojewódzkiego. Szczególne znaczenie ma edukacja służąca budowaniu tożsamości i konkurencyjności regionu przy wykorzystaniu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Drużbice.

4.5. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 została przyjęta uchwałą Nr XXXIII/644/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 lutego 2013 r. Jest to aktualizacja strategii opracowanej na lata 2007 -2020, która została przyjęta uchwałą LI/865/2006 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 31 stycznia 2006r. Jest to najważniejszy dokument samorządu województwa, który określa wizję rozwoju, cele oraz główne działania zmierzające do ich osiągnięcia. Zakłada, że polityka regionalna będzie realizowana na dwóch płaszczyznach: horyzontalnej oraz terytorialno-funkcjonalnej. Polityka horyzontalna obejmie swym oddziaływaniem obszar całego województwa. Złożą się na nią trzy filary rozwoju regionu dotyczące sfery gospodarczej, społecznej i przestrzennej, dzięki którym możliwe będzie osiągnięcie spójności w rozwoju na poziomie regionalnym (spójność terytorialna) pozwalającej na zrównoważony rozwój województwa łódzkiego. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego jest przedmiotem obszaru priorytetowego Tożsamość Regionalna w ramach Sfery funkcjonalno-przestrzennej, której głównym celem jest stworzenie rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą. W ramach obszaru priorytetowego Tożsamość Regionalna określono cel strategiczny, który brzmi: „Umocnienie identyfikacji mieszkańców z województwem”. Elementem wyróżniającym dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego są bogate zasoby dziedzictwa przemysłowego. Tworzeniu jedności kulturowej regionu mają służyć działania utrwalające wspólne normy i zwyczaje, a także stymulujące aktywizację i integrację społeczną. Kształtowanie świadomości terytorialnej odbywać się będzie poprzez edukację o charakterze regionalnym, przede wszystkim dzieci i młodzieży. Strategia wskazuje także cele szczegółowe, z których niektóre ściśle odnoszą się do problematyki niniejszego programu.

Należą do nich:

- a) wspieranie oraz inicjowanie działań na rzecz przywracania, ochrony i kultywowania historycznych wartości regionu,
- b) rozwój i promocja kultury i turystyki w regionie,
- c) pobudzanie, kształtowanie i wzmacnianie kulturotwórczej funkcji ośrodków osadniczych.

Do głównych działań wskazanych w ramach obszaru priorytetowego Tożsamość Regionalna, których zakres przedmiotowy odnosi się do celów gminnego programu opieki nad zabytkami należą:

- a) rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych oraz obiektów wraz z ich otoczeniem i ochroną ekspozycji w tym zagospodarowanie obiektów związanych,
- b) z historią regionu na cele kulturalne,
- c) wspieranie oraz inicjowanie działań w zakresie kreowania produktów regionalnych,
- d) wspieranie rozwoju różnorodnych przejawów życia kulturalnego oraz organizacji,
- e) i ruchów regionalistycznych promujących tożsamość kulturową regionu.

4.6. Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Łódzkiego

Obecnie obowiązujący Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Łódzkiego został przyjęty uchwałą nr LV/679/18 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 28 sierpnia 2018 r. Plan określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu. Realizację zapewniają projekty finansowane ze środków własnych samorządu województwa, samorządów lokalnych, budżetu państwa oraz funduszy Unii Europejskiej. Podstawowym źródłem finansowania jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.

Dla osiągnięcia poprawy stanu zachowania dziedzictwa konieczne jest podejmowanie działań o charakterze naprawczym. Zakłada się w szczególności kontynuację już realizowanych procesów rewitalizacyjnych w obrębie zabytkowych założeń przestrzennych i inicjowanie nowych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów oraz obiektów przedstawiających wybitną wartość oraz zagrożonych degradacją, w tym reprezentatywnych i zlokalizowanych w kreowanej sieci ośrodków historycznych. W tym kontekście pożądane jest stosowanie zasady dobrej praktyki wyrażającej się szczególną dbałością o zabytki będące w użytkowaniu instytucji publicznych oraz zagospodarowaniem obiektów nieużytkowanych przez podmioty publiczne. Istotne znaczenie dla utrwalania niematerialnych komponentów tradycji regionalnej będą mieć poczynania ukierunkowane na wzmacnianie walorów i cech specyficznych definiujących wyodrębnione podregiony kulturowe. Zakłada się wspieranie i promowanie inicjatyw związanych z kultywowaniem lokalnego folkloru oraz zachowaniem różnorodności jego przejawów. Do zachowania ciągłości kulturowej przyczyni się kreowanie sieci ośrodków historycznych, głównie poprzez wzmacnianie instytucji kultury, w szczególności tych o zasięgu ponadregionalnym i pełniących rolę wiodącą, polegające przede wszystkim na podnoszeniu jakości infrastruktury, poprawie dostępności i rozwoju współpracy.

4.7. Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 - 2020

Program opracowywany został na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego.

W programie wyznaczone zostały następujące zadania:

- 1) określenie stanu zasobów turystycznych województwa łódzkiego;
- 2) wzmocnienie i uwypuklenie roli turystyki, jako istotnego czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego regionu;
- 3) ułatwienie pozyskiwania celowych środków na finansowanie projektów turystycznych z funduszy unijnych;
- 4) podjęcie próby integracji środowisk turystycznych województwa oraz propozycja koordynacji działań na rzecz rozwoju turystyki w regionie;
- 5) wsparcie działań gmin, powiatów, organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego na rzecz realizacji projektów turystycznych w regionie;
- 6) poprawę komunikacji wewnętrznej regionu w zakresie turystyki;
- 7) kreowanie spójnych rozwiązań w obszarze turystyki, wpływających na tożsamość regionu;
- 8) koncentrację zasobów oraz prowadzonych działań w zakresie turystyki (poprawa synergii);
- 9) lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów i walorów;
- 10) podniesienie efektywności działań promocyjnych w obszarze turystyki;
- 11) określenie obszarów priorytetowych w województwie;
- 12) wskazanie wizji rozwoju turystyki w województwie łódzkim.

4.8. Strategia Rozwoju Powiatu Bełchatowskiego na lata 2015-2020

Strategia Rozwoju Powiatu Bełchatowskiego na lata 2015-2020 to dokument obowiązujący od dnia 25.06.2015 r. przyjęty Uchwałą NR XVIII/119/2016 w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Powiatu Bełchatowskiego na lata 2015-2020” wraz z Programem Rozwoju Lokalnego Powiatu Bełchatowskiego.

Strategia rozwoju powiatu jest najbardziej istotnym dokumentem samorządu powiatowego, ogólnym programem działań podejmowanych w powiecie, przy wykorzystaniu posiadanych zasobów zmierzających do osiągnięcia założonych celów.

4.9. Powiatowy Program Ochrony nad Zabytkami Powiatu Bełchatowskiego.

Na dzień 30.06.2020 r. powiat bełchatowski nie posiadał opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. „Strategia Rozwoju Gminy Drużbice na lata 2016-2025”

„Strategia Rozwoju Gminy Drużbice na lata 2016-2025” wskazuje kierunek rozwoju gminy poprzez ustalenie wizji i misji, wybór obszarów priorytetowych, celów strategicznych i operacyjnych a w ich ramach działań i zadań. „Strategia ...” ustanawia jednocześnie podstawy dla podejmowania kluczowych decyzji w przyszłości, tworzenia planów szczegółowych i kreowania projektów o zasadniczym wpływie na rozwój lokalny.

Determinacja i konsekwencja działań strategicznych podejmowanych przez władze lokalne wraz z wyzwaniem i utrwalaniem aktywności społeczności lokalnej prowadzić będzie do intensyfikowania rozwoju lokalnego.

„Strategia ...” stanowi fundament systemu zarządzania sukcesywnym rozwojem gminy. Rozpoznaje ona potrzeby i oczekiwania mieszkańców co stanowi podstawy do określenia wizji i misji gminy Drużbice a następnie pozwala na stworzenie podstaw do uruchomienia pożądaných procesów rozwojowych. Niwelowanie istniejących barier rozwoju gminy wymaga równocześnie od różnych środowisk i grup społecznych a także liderów życia społeczno-gospodarczego nowych inicjatyw i niekonwencjonalnych działań.

„Strategia...” sprzyja tworzeniu korzystnych warunków i promowaniu rozwoju przedsiębiorczości, do podejmowania inicjatyw samozatrudnienia, skutecznego wspierania przedsiębiorczości społecznej w formie organizacji pozarządowych. Przyczynia się ożywianiu życia kulturalnego w gminie, powstawaniu nowych inicjatyw służących spędzaniu wolnego czasu przez mieszkańców, zwłaszcza młodzieży i dzieci.

5.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drużbice zostało przyjęte Uchwałą Nr XXII/137/01 Rady Gminy Drużbice z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie uchwalenia "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drużbice" oraz zostało zmienione Uchwałą Nr XXIV/261/2017 Rady Gminy Drużbice z dnia 24 marca 2017 r.

Studium uwzględnia wszystkie obiekty ujęte w ewidencji zabytków – „parki dworskie”, „budynki”, „cmentarze”, „zespoły dworsko-parkowe”, „zespoły kościoła”, „wsie o chronionych układach przestrzennych”, „stanowiska archeologiczne”. Uwzględnia też obiekty wymienione w Gminnym Programie Ochrony Zabytków.

Dodatkowo, określa też strefy ochrony konserwatorskiej.

Ustalane zasady ochrony to:

1. Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

- 1) obowiązuje stosowanie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) ustalone przeznaczenie terenów pozwala na ochronę obiektów;

2. Dla wszystkich obiektów z aktualnej ewidencji zabytków:

- 1) studium określa objęcie ich ochroną w planach miejscowych,
- 2) ustalenie zasad ochrony w planie miejscowym - dla obiektów budowlanych:
  - a) ustalenie zasad utrzymania historycznej formy architektonicznej obiektu,
  - b) zapewnienie zachowania walorów funkcjonalnych, użytkowych lub ekspozycyjnych obiektu z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania i zagospodarowania na nowe funkcje, przy utrzymaniu historycznej formy architektonicznej obiektu,
- 3) postulowane opracowanie dokumentacji konserwatorskiej obiektu w przypadku jego rozbiórki,
- 4) ustalenie zasad ochrony w planie miejscowym - dla układów przestrzennych „cmentarzy”, „parków dworskich”, „zespólów dworsko-parkowych”, „zespólów kościoła”, „...”.
- a) zachowanie, rewaloryzacja układu przestrzennego,

- b) dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej i historycznej architektury,
- 5) ustalenie zasad ochrony w planach miejscowych – dla stanowisk archeologicznych Studium określa strefy ochrony konserwatorskiej – do objęcia ochroną w planach miejscowych:
- a) „strefy ochrony archeologicznej” – z zasadami ochrony jak dla stanowisk archeologicznych i zasadami postępowania według przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
  - b) „strefy ochrony ekspozycji zabudowy” – dla zabudowy zespołów kościołów:
    - zakaz wprowadzania zabudowy o gabarytach i formach deprecjonujących dominantę,
    - ograniczenia wysokości zabudowy (poza eksponowanym zespołem kościoła) do maksimum 10 m,
    - nakaz stosowania głównych połaci dachów dwu lub wielospadowych o kątach 25-45° dla budynków o kalenicach wyższych niż 5 m,
    - zakaz wprowadzania obiektów i przekształceń krajobrazu deformujących otoczenie i przekształcających negatywnie krajobraz,
  - c) „strefy ochrony ekspozycji osi widokowych” – na zabudowę zespołów kościołów:
    - zakaz wprowadzania kontr dominant w postaci masztów, silosów, pylonów reklamowych, innych obiektów budowlanych wyższych niż 8 m,
  - d) „strefy ochrony układów ruralistycznych” – dla wsi o chronionych układach przestrzennych:
    - zachowanie przebiegu układu drogowego,
    - zachowanie kierunków historycznych podziałów parcelacyjnych.

Wszystkie obiekty wymagają ujawnienia w studium i określenia ich ochrony. Dominanty wymagają utworzenia stref ekspozycji. Ochrony wymagają układy przestrzenne wsi Drużbice i Wadlew, a skupiska stanowisk archeologicznych w dolinach cieków wodnych wymagają stref ochrony archeologicznej.

5.3. Gminny Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami koreluje Gminny Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowany w 2005 roku.

Celem strategicznym Gminy Drużbice jest m.in. wzrost poziomu życia mieszkańców Gminy poprzez pielęgnację i ochronę dziedzictwa kulturowego. Jego realizację zakłada się poprzez konserwację i budowę obiektów dziedzictwa kultury i historii, renowację pomników przyrody, ożywienie życia kulturowego w gminie, bazującego na własnej tradycji i dziedzictwie.

5.4. Lista zabytków, w których wymagane jest stosowanie systemu sygnalizacji pożarowej.

W wykazie muzeów i zabytków budowlanych, wyznaczonych przez Generalnego Konserwatora Zabytków w uzgodnieniu z Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej, w których wymagane jest stosowanie systemu sygnalizacji pożarowej, Gmina Drużbice nie widnieje.

5.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ważnymi czynnikami warunkującymi utrzymanie ładu przestrzennego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które są gwarantem lokalizacji określonego przeznaczenia, o ustalonych zasadach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Gmina posiada tylko trzy plany miejscowe, obejmujące niewielkie powierzchniowo fragmenty obrębu Rożniatowice, obrębu Rasy i Kobyłki, w których ujęte są tereny pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną oraz usługi.

Ochrona ustalona w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego została omówiona w pkt 7.4.

6. ZARYS HISTORYCZNY OBSZARU GMINY

Rysunek 1. Położenie Gminy Drużbice.

Gmina Drużbice położona jest w centralnej części województwa łódzkiego, w południowo-wschodniej części Wysoczyzny Łaskiej, na pograniczu z Wysoczyzną Bełchatowską. Wysoczyzna Łaska ma charakter moreny równinnej zbudowanej na powierzchni z luźnych osadów czwartorzędowych, o miąższości dochodzącej do kilkudziesięciu metrów, z wyraźnie zarysowanym dnem doliny Grabi. Pod względem geomorfologicznym gmina znajduje się w obrębie Łódzkiej Niecki Kredowej związanej z występowaniem skał wapiennych górnej kredy, wykształconej w postaci wapieni, margli i opok.

Administracyjnie gmina Drużbice jest jedną z ośmiu gmin powiatu bełchatowskiego i graniczy: od zachodu z Gminą Żelów, od północy z Gminą Dłutów (powiat pabianicki), od wschodu z Gminą Grabica i Gminą Wola Krzysztoporska (powiat piotrkowski), od południa z Miastem i Gminą Bełchatów. Powierzchnia ogólna gminy wynosi 114 km² (11452 ha) i podzielona jest na 31 sołectw, w tym 47 wsi. Liczba mieszkańców wynosi 5243 osoby (stan na 31.12.2019r. - wg danych UG Drużbice).

Gmina Drużbice charakteryzuje się bardzo dobrym układem komunikacyjnym, na szlaku dróg tranzytowych północ-południe i wschód-zachód. Przez jej obszar przebiega m.in. droga wojewódzka relacji Łask-Piotrków Trybunalski, stanowiąca dawną drogę krajową nr 12 oraz droga wojewódzka nr 485.

Herb gminy przedstawia pełną postać biskupa z siwą brodą, wąsami i włosami (dla podkreślenia jego długowieczności) oraz z księgą – Biblią w ręku i gęsią u stop, jako identyfikującymi go atrybutami. Do herbu wprowadzono również pomłoc z herbu Nałęcz, jako nawiązanie do byłych właścicieli Drużbic i równocześnie dziedzicznych, świeckich patronów parafii. Przyjęto, że najlepszą barwą tarczy będzie błękit, znamionujący w heraldyce stałość, miłość niebiańską, pobożność oraz świętość, co podkreśla odniesienie do świętego, a w przypadku odmienionego w ten sposób Nałęcza, może przywoływać wspomnienie Kacpra Drużbickiego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRUŻBICENA LATA 2020 – 2024

Rysunek 2. Herb Gminy Drużbice.

Herb jest niepowtarzalny, mocno osadzony w tradycji historycznej głównego ośrodka gminy. Pozwala on nie tylko na łatwą identyfikację konkretnej wspólnoty samorządowej, ale również jest elementem identyfikującym tę wspólnotę poprzez dobrane symbole.

Nazwa patronimiczna DRUŻBICE, pochodzi od nazwiska/przezviska Drużba, które pochodzi z kolei od prasłowiańskiego słowa družba lub polskiego družba, czyli mężczyzna towarzyszący panu młodemu do ślubu.

Zaludnianie terenu gminy odbyło się stosunkowo wcześnie (znane są ślady osadnictwa wczesnośrednio-wiecznego w Wadlewie). Można je powiązać z karczowaniem pierwotnej puszczy, które przebiegło w pierwszej kolejności wzdłuż dolin rzecznych, a także z późniejszą nieco kolonizacją prowadzoną przez biskupów wrocławskich w XIII i XIV w. Wieś Głupice pojawia się w źródłach w 1273 r., Suchcice w 1336 r., a Wadlew w roku 1400.

Najstarsza wzmianka o Drużbicach (Druszbicze) pochodzi z 1386 r. Dotyczy ona wikarego, a więc we wsi istniał już kościół. W 1827 r. było tu 25 domów i 212 mieszkańców. Utworzono szkołę powszechną. Dobra Drużbice składały się z folwarku o tej samej nazwie, osady młynarskiej wieczysto - czynszowej Zalepa i wsi: Drużbice, Kobyłka, Kazimierzów, Teofilów i Stoki.

O ile południowa i południowo - zachodnia część gminy była własnością szlachecką, to północna i północno - wschodnia (z miejscowościami: Brzezie, Czarny Las, Wola Głupicka, Patok, Rawicz, Wadlew, Zabiłów, Zalesie, Zofiówka) wchodziła w skład dóbr Grabica, które do 1819 r. należały do biskupstwa wrocławskiego, a następnie przejęte zostały przez Skarb Narodowy Królestwa Polskiego. W 1827 r. doszczętnie spłonął Wadlew. W 1840 r. dobra grabickie zostały sprzedane Waławowi hr. Gutakowskiemu. Ukazem carskim z dn. 15 III 1859 r. dotyczącym reorganizacji gmin w Królestwie Polskim została utworzona w powiecie piotrkowskim guberni warszawskiej (od 1867 r. piotrkowskiej), gmina Wadlew (pow. 11784 mórg i 5274 mieszkańców). W czasie powstania styczniowego w okolicy operował oddział Józefa Oxińskiego. Patrolował on wzdłuż granicy zaborów w celu osłony szlaków przerzutu broni, rozpowszechniał wśród chłopów dekret uwłaszczeniowy, wykonywał wyroki na zdrajcach. Po wyroku doraźnie zwołanego sądu powieszony został dziedzic Kącika. W październiku 1863 r. przez Wadlew przemaszzerował ok. 30-osobowy oddział powstańczy pod dowództwem por. Kinla – byłego ucznia piotrkowskiego gimnazjum. Grupa ta stoczyła w tej okolicy ciężki bój zakończony jej rozbięciem. W latach I wojny światowej gmina znalazła się na terenie Generalnego Gubernatorstwa Lubelskiego, w austriackiej strefie okupacyjnej. Zaczęła wtedy używać pieczęci samorządowej o średnicy zewnętrz-

nej 32 mm z pół-lwem i pół-orłem, czyli godłem z herbu staropolskiego województwa sieradzkiego, w polu pieczęci i legendą:

PIECZEĆ GMINY WADLEW 1915 r.

Rysunek 3. Pieczęć Gminy Wadlew z 1915r.

Po odzyskaniu niepodległości, wraz z powiatem piotrkowskim, stała się w 1919 r. częścią województwa łódzkiego. W 1935 r. w jej skład wchodziło 20 gromad. 17 VIII 1941 r. pod Zofiówką lądowała grupa spadochroniarzy - oficerów WP, zwerbowanych przez Armię Czerwoną do pracy wywiadowczej w okupowanej Polsce, pod dowództwem kpt. Mikołaja Arciszewskiego "Michała". W 1954 r. gmina została zniesiona, a gromady wchodzące w jej skład znalazły się w nowo utworzonym powiecie bełchatowskim. W 1973 r. ustanowiono gminę Drużbice, która od 1975 do 1998 roku funkcjonowała w ramach województwa piotrkowskiego. Obecnie Gmina należy do powiatu bełchatowskiego w województwie łódzkim i dzieli się na 31 sołectw.

Ilość i wartość zabytków istniejących na terenie gminy jest niewielka. Według Rejestru Zabytków Nieruchomych są to głównie obiekty podworskie: zniszczone parki, pozostałości po budowach dworskich (kompleks dworsko - parkowy z przełomu XVIII i XIX stulecia w Głupicach, częściowo przebudowany w okresie międzywojennym, murowany, klasycystyczny dwór z 1. połowy XIX w. w Bukowiu Dolnym wraz z zabudowaniami). Do zabytków należy także XVIII - wieczny kościół w Suchcicach, drewniany, kryty gontem. Na cmentarzu przykościelnym w Suchcicach rosną lipy - pomniki przyrody. W dziupli jednej z nich stworzono kapliczkę z figurą Matki Boskiej.

Data erygacji parafii ani szczegóły z nią związane nie są znane. Pierwotny kościół pod wezwaniem św. Marcina powstał z fundacji rodziny Drużbickich w XIV w. Być może od razu erygowano tu parafię lub dopiero w wieku XV. Parafia należała do dekanatu Szadkowskiego w archidiecezji gnieźnieńskiej. W Liber Beneficiorum Archidioecesis Gnesnensis napisano że: Villa et in eadem parochialis ecclesia tituli sancti Martini de iurepatronatus laicorum haeredum in praefata Druschbycze et Cargolyn, quam modo obtinet honorabilis Bartholomeus de Corczyska, ex praesentatione nobilium Stanislai Druschbyczsky et Nicolai Cargolsky. Ad quam iure parochiali pronunc praefata Druschbycze (Drużbice) necnon Kargolyn (Kargolin – nieistniejąca dziś wieś, leżąca między Drużbicami a Głupicami), Słupczyce (Głupice), Wadlow (Wadlew), Borzyschow (Boryszów), Grabycza (Grabica), Krzepczow (Krzepczów), Cobelky (Kobyłki), Mazurky maior (Mzurki Wielkie – dziś jedna wieś Mzurki), Cozarze (Kozarze – miejscowość zaginiona, leżąca prawdopodobnie między Rasami i Roźniatowicami), Mzurky minus (Mzurki Małe – j.w.), Guthow (Gutów), Stradzow (Stradzew), Hutha (Huta), Huczysko (Hucisko), Wielgopolye (Wielopole), Suchczycze (Suchcice), Bucowye (Bukowie), Rascowy (Rasy), Wdovyn (Wdowin), Graboschow (Gręboszów) et Chynow (Chynów) villae spectant. Dalej opisano dochody parafii. Aktem erygacyjnym z dnia 8 III 1526 r. arcybiskup gnieźnieński Jan Łaski, na prośbę Wojciecha Otto Krzepczowskiego h. Junosza - starosty wieluńskiego, erygował nową parafię w Krzepczowie, odłączając kilka wsi od parafii drużbickiej. W czerwcu 1564 r. biskup sufragan gnieźnieński Stanisław Fałęcki dokonał rekuncji sprofanowanego lub zdewastowanego cmentarza grzebalnego w Drużbicach.

W grudniu 1641 r. proboszcz Piotr Lisowicz założył przy tutejszej parafii Bractwo Różańcowe. Trójortarzowy kościół najpierw był drewniany. W roku 1765 cały prawie zgnił i uległ zniszczeniu. W 1768 r. został rozebrany, a na jego miejsce wzniesiono nowy, również drewniany, kosztem właściciela Drużbic Jana Kobierzycyckiego, podstolego sieradzkiego. Kościół ten w formie krzyża miał 3 ołtarze. Pierwotnie jego dochody były niskie, a w późniejszych czasach jeszcze zmniejszone. Przyczyną tego stanu rzeczy było to, że w XVIII w. często był pozbawiony proboszcza i miał tylko kapelana zakonnika. Z tego powodu niektóre wioski powoli zaczęły przyłączać się do innych parafii. Zbiegło się to w czasie z powstaniem kolejnej, nowej parafii. W 1779 r. właściciel Suchcic, chorąży sieradzki Ignacy Suchecki h. Poraj ufundował drewniany kościół pod wezwaniem św.

Ignacego Loyoli. 25 XII 1780 arcybiskup gnieźnieński Antoni Kazimierz Ostrowski erygował tu samodzielną parafię. W XIX w. kościół druzbicki został doprowadzony do lepszego stanu, szczególnie dzięki staraniom proboszczów: Józefa Karasiewicza (zm. 1833 r.), Teodora Rakowskiego i Michała Szmigielskiego. Kościół ten spłonął w roku 1886. Nowy, murowany, wybudowany został w latach 1889-1897 wg projektu arch. Kornela Szreterera w stylu neogotyckim. Budował go ks. Michał Ziarniewicz wspomagany przez Komitet Budowy. Konsekracja została dokonana 20 VIII 1905 r. przez biskupa wrocławskiego Stanisława Zdzitowieckiego. Nastąpiła wtedy, dziś nie do końca jasna, zmiana patrona parafii na św. Rocha. Być może związana była ona ze światową epidemią cholery z lat 1892-94, która szczególnie dotkliwie zaznaczyła się na ziemiach Królestwa Polskiego w 1893 r. Parafia liczyła ok. 3400 wiernych. Podczas II wojny światowej kościół został użyty przez okupanta jako skład zboża, a w plebanii urządzono posterunek żandarmerii. Od 1925 r. parafia należy do dekanatu bełchatowskiego diecezji (dziś archidiecezji) łódzkiej.

Rysunek 4. Mapa współczesnej gminy Drużbice z naniesioną przynależnością do parafii w końcu XIX w. na podstawie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego.

7. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki objęte krajowymi prawnymi formami ochrony, do których zaliczamy:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;

10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Obszary i obiekty chronione na terenie Gminy Drużbice tworzą pomniki przyrody i użytki ekologiczne.

Każda z form spełnia inną rolę w polskim systemie ochrony przyrody i służy innym celom, dlatego charakteryzuje się odmiennym reżimem ochronnym oraz zakresem ograniczeń w użytkowaniu. Formy ochrony przyrody tworzą duży i zróżnicowany zespół środków pozwalających realizować ochronę przyrody, powstały w efekcie rozwoju naukowych podstaw ochrony przyrody i jej wieloletniej praktyki.

7.1. Pomniki historii i parki kulturowe

Gmina Drużbice nie posiada obiektów o nadzwyczajnym znaczeniu w skali globu lub kraju, takich jak zabytkowe obiekty, czy zespoły wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO oraz Listę Pomników Historii.

Również do chwili obecnej na terenie gminy nie został utworzony żaden park kulturowy.

7.2. Rejestr zabytków

Rejestr Zabytków Województwa Łódzkiego, zgodnie z ustawą prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków mający swą siedzibę w Łodzi ul. Piotrkowska 99. Obiekty i zespoły zabytkowe wpisane do rejestru zabytków są chronione prawem. Zgodnie ze stanem w Rejestrze Zabytków Województwa Łódzkiego figuruje osiem obiektów zabytkowych, co przedstawiono w poniższym zestawieniu.

Tabela 1. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego.

Lp.	Miejscowość	Nr działki	Obręb	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru
1.	Bukowie Dolne	działka nr 115 (dawny nr 2/2)	Bukowie Dolne	Dwór w zespole dworsko - parkowym	1 poł. XIX w.	168	26.05.1967 r.
2.	Bukowie Dolne	działka nr 114 i 115 (dawny nr 2/2 i 2/1)	Bukowie Dolne	Park w zespole dworsko - parkowym	poł. XIX w.	334	16.03.1984 r.
3.	Głupice	działka nr 347 (dawny nr 7/6)	Głupice	Park w zespole dworsko - parkowym	XVIII/XIX w.	306	31.08.1983 r.
4	Suchcice	działka nr 141	Suchcice	Kościół Parafii Rzymsko-Katolickiej p. w. św. Ignacego Loyoli	2 poł. XVIII w.	179	26.05.1967 r.
5	Suchcice	działka nr 141	Suchcice	Park dworski i zieleń wokół Kościoła Parafii Rzymsko-Katolickiej p. w. św. Ignacego Loyoli	XVIII/XIX w.	337	28.03.1984 r.
6	Wrzosy	działka nr 420 (dawny nr 2.24)	Bukowie Górne	Park w zespole dworsko - parkowym	1920 r.	338	16.03.1984 r.
7	Wrzosy	działka nr 420 (dawny nr 2.24)	Bukowie Górne	Dwór w zespole dworsko - parkowym	1920 r.	338	16.03.1984 r.
8	Drużbice Kolonia	działka nr 230	Drużbice Kolonia	Kapliczka przydrożna	XIX i XX w.	B/217	31.12.2014r.

Źródło: Rejestr Zabytków Województwa Łódzkiego

Poniżej zaprezentowano fotografie i krótką charakterystykę zabytków z terenu Gminy Drużbice wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego.

1. **Zespół dworsko – parkowy I połowa XIX w. w Bukowiu Dolnym**

Dwór położony na północny wschód od wsi Bukowie Dolne w pobliżu drogi Kącik - Mzurki, w środku parku. Frontem zwrócony na zachód. Murowany z cegły, wysoko podpiwniczony. Założony na planie podkowy o częściach składowych prostokątnych.

Front dziewięcioosiowy z portykiem o sześciu kolumnach tokańskich, zwieńczonym cofniętym w głąb trójkątnym szczytem. W elewacji wschodniej korpusu ryzalit z pilastrami tokańskimi, z piętrem. Oprawę posiadłości stanowi park o powierzchni 3,5 ha oraz dwa stawy o powierzchni 0,5 ha. Park założono w połowie XIX wieku, a drzewostan uzupełniano w początkach XX wieku i po 1946 r. (modrzewie europejskie i lipy drobnolistne). Na zabytkowy zespół dworsko - parkowy składają się również: czworak, obora i spichlerz z XIX w.

Dobra te należały od XVIII w. kolejno do rodziny Mostowskich, Tomickich i Podczaskich. Od 1830 r. były w posiadaniu rodziny Jelnickich, aż do 1939 r., kiedy we dworze osiedli niemieccy okupanci. Po wojnie w 1946 r. przejęte zostały na własność przez Skarb Państwa, następnie użytkowane były przez Państwowe Gospodarstwo Rolne.

2. Suchcice Kościół rzymsko - katolicki p. w. św. Ignacego Loyoli II poł. XIX w. Park dworski i zieleń wokół kościoła koniec XVIII w.

Zdjęcie 1. Suchcice Kościół rzymsko - katolicki p. w. św. Ignacego Loyoli II poł. XIX w.

Suchcice były pierwotnie wsią szlachecką. W połowie XVI w. należały do parafii Drużbice. W tym czasie stanowiły w części własność Zachariasza Sucheckiego i w części Stanisława Gamkowskiego. W XVIII w. całości należały do Suchockich herbu Poraj. Parafię w Suchcicach ufundował i wyposażył Ignacy Suchecki, Chorąży Sieradzki. On też w 1779 roku wzniósł tu drewniany kościół. Po roku 1831 wieś stała się własnością rządową. W II połowie XIX w. wzniesiono tu nowy, modrzewiowy kościół, który w 1903 r. rozbudowano o nową kruchtę. Kościół orientalny, modrzewiowy, wewnątrz wyłożony nowym drewnem sosnowym. Dach kryty deskami gontowymi. Wieżyczka z sygnaturką, obudowana blachą miedzianą. W odnowionym wnętrzu znajduje się zabytkowy ołtarz główny barokowy, drewniany, polichromie, obraz św. Ignacego Loyoli z 1776 r., obraz św. Trójcy z 1776 r., obraz św. Trójcy z połowy XIX w., ołtarz boczny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej - barokowy, drewniany, z 1776 r. - drewno, polichromia, krucyfiks z II połowy XIX w., stacje drogi krzyżowej z 1879 r. Warto również zwrócić uwagę na chrzcielnicę. Przy kościele rosną pomnikowe lipy. W jednej z nich znajduje się kapliczka poświęcona Matce Boskiej. Obok parkanu stoi murowana dzwonnica i piękna słupowa kapliczka Pierwsze nasadzenia wokół kościoła nastąpiły w końcu XVIII w. Powierzchnia parku wynosi 2 ha, w tym 0,7 ha wód.

3. Wrzosa Zespół dworsko - parkowy lata dwudzieste XX w.

Obiekt wzniesiony na początku XX w. nawiązuje formą do architektury dworu polskiego z II poł. XVIII i XIX w. Przeważają w nim elementy barokowe: łamany dach, falisty szczyt nad portykiem z balkonem o bala-sowej balustradzie. Nowe, "historyzujące" podejście do formy przejawia się w asymetrii rzutu, skomplikowaniu bryły, oryginalnym rozwiązaniu narożnego podcienia kolumnowego.

Wrzosa wchodziły w skład dóbr Bukowie Dolne należących w XIX w. do rodziny Jelnickich. Teodor Jelnic-ki kupił je od Feliksa Podczaskiego w 1865 r., a jego syn Zygmunt sprzedał ponownie Podczaskim /Janowi -synowi Kajetana/ w 1919 r. W latach dwudziestych XX w. wzniesiono obiecany dwór. Po śmierci Jana Podcza-skiego /1934 r./ dobra odziedziczyły jego córka Wiesława Jagmin i wnuczka Alina Horodyska. Od 1939 r. Dwór zajmowany był przez Niemców. Po II wojnie św. dwór przejął Skarb Państwa na mieszkania dla byłej służby folwarcznej. W końcu przejęty przez państwowy Fundusz Ziemi trafił w ręce prywatne.

4. Druźbice-Kolonia, Kapliczka przydrożna z XIX i XX w.

Zdjęcie 2. Kapliczka przydrożna w Druźbicach.

Uchwała Nr XXIV/265/2017 Rady Gminy Druźbice z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, stanowi instrument pozwalający na realizację uregulowań prawnych wynikających z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Określa zasady, tryb oraz cele i rodzaje zadań, na realizację których można ubiegać się o dotację oraz sposób udzielania, wykorzystania i rozliczania dotacji z budżetu gminy.

W 2017 roku zostały przeprowadzone prace konserwatorskie przy w/w kapliczce, które obejmowały m.in. oczyszczenie powierzchni, odsalanie i odplamianie, klejenie uszkodzonych elementów, uzupełnienie ubytków, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej oraz hydrofobizacja obiektu.

7.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

7.4. Ochrona ustalona w planach zagospodarowania przestrzennego

Kolejną omawianą formą ochrony zabytków jest ustanowienie takowej ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Gmina Druźbice na dzień opracowania niniejszego programu nie posiada, dla całej gminy, aktualnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące dotychczas studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Druźbice zostało przyjęte Uchwałą Nr XXII/137/01 Rady Gminy Druźbice z dnia 28 czerwca 2001r. Studium uległo częściowej dezaktualizacji. Zdecydowano o zmianie studium, nie zaś o tworzeniu nowego opracowania, głównie z uwagi na potrzebę zachowania ciągłości planistycznej przy określeniu przeznaczenia terenów.

Rada Gminy Druźbice podjęła Uchwałę Nr XXIV/261/2017 z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Druźbice.

W ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 19.1) wymienione zostały zabytki, które należy uwzględnić przy opracowywaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowa-

nia przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Są to zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków wraz z ich otoczeniem, inne zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe.

Zabytki nieruchomości nie wpisane do rejestru zabytków, a godne zachowania dla przyszłych pokoleń zostały wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Drużbice.

W załączniku nr 1 do niniejszego Programu przedstawiono zestawienie zabytków nieruchomości wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków wg adresów i dat powstania.

7.5. Pozostałe obiekty nigdzie nie zakwalifikowane, a godne zauważenia i objęcia opieką

Cenną wartością kulturową gminy są przydrożne krzyże i pomniki kultu religijnego znajdujące się na terenie gminy. Stan zachowania tych obiektów jest ogólnie dobry, wymaga jednak zabiegów konserwatorskich.

8. ZABYTKI RUCHOME

8.1. Zabytki wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do Rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do Rejestru nie wpisuje się zabytków wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Na terenie Gminy Drużbice występują zabytki ruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego. Zabytki ruchome wchodzące w skład wyposażenia wnętrza kościoła parafialnego pw. Św. Ignacego Loyoli w Suchcicach ołtarze, obrazy, ambona i chrzcielnica przedstawione są w poniższym zestawieniu. W większości są one barokowe, pochodzące z około 1770 roku, posiadają duże wartości historyczne i zabytkowe.

Tabela 2. Spis zabytków ruchomych wchodzących w skład wyposażenia wnętrza kościoła Parafii pw. św. Ignacego Loyoli w Suchcicach, gm. Drużbice.

Lp.	Obiekt	Datowanie	Material
1	Ołtarz główny pw. Św. Ignacego Loyoli	Barok , 1776	Drewno, polichromia na płótnie
2	Obraz Św. Ignacego Loyoli z ołtarza głównego	Barok, ok. 1776	Olejny na płótnie
3	Obraz Św. Trójca z ołtarza głównego	Barok, ok. 1776	Olejny na płótnie
4	Obraz Św. Trójca z ołtarza głównego	Neobarok, pł. XIX w	Olejny na płótnie
5	Ołtarz boczny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej	Barok, 1776	Drewno, polichromia na płótnie
6	Ołtarz boczny pw. Św. Antoniego	Barok, 1776	Drewno, polichromia na płótnie
7	Ambona	Barok, ok. 1776	Drewno, polichromia
8	Chrzcielnica	Barok, ok. 1776	Drewno, polichromia
9	Stacje drogi krzyżowej 14 sztuk	Eklektyzm, 1879	Olej na płótnie
10	Krucyfiks	2 poł. XIX w.	Drewno, polichromia

9. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Art. 3. pkt 4 ustawy o ochronie zabytków określa, co należy rozumieć pod pojęciem zabytku archeologicznego:

- *zabytek archeologiczny* – zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Art. 6 pkt 1.3 stanowi: "Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: zabytki archeologiczne będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej".

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Obszar Gminy Drużbice jest rozpoznany archeologicznie. Przeprowadzono do tej pory badania powierzchniowe w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Informacje na temat zabytków archeologicznych przedstawione są w załączniku nr 1 do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz przekazywane są w formie kart adresowych do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi.

10. OBIEKTY WPISANE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2014, poz. 1446). Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres gminnej ewidencji zabytków:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) stanowiska archeologiczne;
- 4) historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;
- 5) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków na podstawie Zarządzenia Nr 0050.8.2018 Wójta gminy Drużbice z dnia 17 stycznia 2018 r. w sprawie Aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Drużbice znajdujące się na terenie Gminy Drużbice to:

1. Młyn Wodny w miejscowości Chynów z przełomu XIX/XX wieku;
2. Młyn Wodny w miejscowości Wdowin (Kuców) z XIX wieku;
3. Młyn Wodny w miejscowości Drużbice Kolonia (Zalepa) z 1890 roku;
4. Zespół kościelny przy kościele Rzymsko – Katolickim p. w. św. Rocha w Drużbicach z 1906 roku;
5. Kościół Parafii Rzymsko – Katolicki p. w. św. Rocha w Drużbicach z 1906 roku;
6. Plebania przy Kościele Parafii Rzymsko – Katolickiej p. w. św. Rocha w Drużbicach z 1906 roku;
7. Cmentarz Rzymsko – Katolicki w miejscowości Drużbice z I połowy XIX wieku;
8. Układ przestrzenny w Drużbicach z 1386 roku;
9. Dom ludowy w Drużbicach nr. 52 z XVIII wieku;
10. Drewniane domy prywatne w Drużbicach nr. 53, 61, 75 z końca XIX w. - I poł. XX wieku;
11. Cmentarz Ewangelicki w miejscowości Rasy z I poł. XX wieku;
12. Cmentarz Ewangelicki w miejscowości Stoki z II poł. XIX wieku;
13. Układ przestrzenny (wieś sznurowa) w miejscowości Suchcice z 1336 roku;
14. Drewniane domy prywatne w Wadlewie nr. 109, 137-138, 144, 149, 17, 18, 33, 68 z końca XIX w. - I połowa XX w.;
15. Dworek z parkiem w miejscowości Wdowin Kolonia z II połowy XIX wieku;
16. Zespół dworski w miejscowości Bukowie Dolne z XIX wieku;
17. Dworek z parkiem w miejscowości Bukowie Dolne z I połowy XIX wieku;
18. Obora ze spichlerzem w miejscowości Bukowie Dolne z kon. XIX wieku;
19. Zespół dworski w miejscowości Głupice z I połowy XIX wieku;
20. Park w miejscowości Głupice z XVIII/XIX wieku;
21. Kościół Parafii Rzymsko – Katolicki p. w. św. Ignacego Loyoli z II połowy XVIII wieku;
22. Przykościelny cmentarz rzymsko-katolicki w Drużbicach Kolonia z I połowy XIX wieku;
23. Park dworski w miejscowości Suchcice z końca XVIII /XIX wieku;
24. Zespół dworski w miejscowości Wrzosa z 1920 roku;
25. Dworek z parkiem w miejscowości Wrzosa z ok. 1920 roku;
26. Cmentarz Rzymsko – Katolicki w miejscowości Suchcice z XIX wieku;
27. Spichlerz w miejscowości Głupice z I połowy XIX wieku;
28. Kapliczka przydrożna w miejscowości Drużbice kolonia z XIX i XX wieku.

Wszystkie te obiekty zachowały swoją historyczną i architektoniczną wartość. Większość z nich wskazana została w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Drużbice, jako godne zachowania i wpisania do Rejestru Zabytków. Stanowią one o dziedzictwie kulturowym naszej gminy.

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Drużbice

Lp.	Miejscowość	Nr działki ewidencyjnej	Nr posesji	Obiekt	Czas powstania	Uwagi
1	Bukowie Dolne	115		dwór	XIX w.	
2	Głupice	347	20	park dworski	XVIII/XIX w.	
3	Suchcice	141	31	kościół par. pw. św. Ignacego Loyoli	II poł. XVIII w.	
4	Bukowie Dolne	114/115		park dworski	I poł. XIX w.	

5	Głupice	347	20	zespół dworski	I poł. XIX w.	
6	Suchcice	151		cmentarz rzymsko-katolicki	XIX w.	
7	Drużbice	229		Kościół rzymsko-katolicki pw. św. Rocha	1906r.	
8	Chynów	596		młyn wodny	XIX/XX w.	
9	Wdowin	446	36	młyn wodny	XIX w.	
10	Bukowie Dolne	-		obora	XIX w.	
11	Bukowie Dolne	115		spichlerz	XIX w.	
12	Chynów	-		cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914r.	
13	Drużbice Kolonia	250/585/2	50 i 57	zespół kościelny przy parafii pw. św. Rocha	1906r.	
14	Drużbice Kolonia	229		przykościelny cmentarz rzymsko-katolicki	I poł. XIX w.	
15	Drużbice Kolonia	585/2	57	plebania przy kościele parafii pw. św. Rocha	1906r.	
16	Drużbice	-		układ przestrzenny	1386r.	
17	Drużbice Kolonia	169	52	dom ludowy	XVIII w.	
18	Drużbice Kolonia	170	53	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
19	Drużbice Kolonia	177/1	61	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
20	Drużbice Kolonia	240/2	75	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
21	Drużbice (Poduchow- ne)	584		cmentarz rzymsko-katolicki	XIX w.	
22	Głupice	346		spichlerz	I poł. XIX w.	
23	Gręboszów	-		zagroda (dom i zabudowa)	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
24	Rasy	104/2		cmentarz ewangelicki	I poł. XX w.	
25	Stoki	79		cmentarz ewangelicki	II poł. XIX w.	
26	Suchcice	-		układ przestrzenny (wieś sznurowa)	1336r.	
27	Suchcice	141		park dworski	XVIII/XIX w.	
28	Wadlew	-		dom	Koniec XIX w. - I poł. XX w.	
29	Wadlew	41/2	109	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
30	Wadlew	139/5	137-138	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
31	Wadlew	7/6	144	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
32	Wadlew	129/5	149	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
33	Wadlew	489/1	17	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
34	Wadlew	489/1	18	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
35	Wadlew	381	33	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	
36	Wadlew	-	68	dom	koniec XIX w. - I poł. XX w.	

37	Wdowin Kolonia	283	4	dworek	II poł. XIX w.	
38	Wrzosity	420		zespół dworski	1920r.	
39	Wrzosity	420		park dworski	1920r.	
40	Drużbice Kolonia (Zalepa)	81	116	młyn wodny	1890r.	
41	Bukowie Dolne	115		zespół dworski	XIX w.	
42	Bukowie Dolne	115		obora	Koniec XIX w.	
43	Wrzosity	420		dwór	ok. 1920r.	
44	Wdowin Kolonia	283	4	park	II poł. XIX w.	
45	Drużbice Kolonia	230		kapliczka przydrożna	XIX i XX w.	

11. DIAGNOZA STANU OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH NA TERENIE GMINY DRUŻBICE. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Poniższa tabela pokazuje stan budowy i zagrożenia dla zabytków znajdujących się w rejestrze.

Tabela 3. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Stan budowy
1.	Bukowie Dolne	Dwór w zespole dworsko - parkowym	Bardzo zły
2.	Bukowie Dolne	Park w zespole dworsko - parkowym	Zaniedbane
3.	Głupice	Park w zespole dworsko - parkowym	Dobry
4	Suchcice	Kościół Parafii Rzymsko-Katolickiej p. w. św. Ignacego Loyoli	Bardzo dobry
5	Suchcice	Park dworski i zielen wokół Kościoła Parafii Rzymsko-Katolickiej p. w. św. Ignacego Loyoli	Bardzo dobry
6	Wrzosity	Park w zespole dworsko - parkowym	Bardzo dobry
7	Wrzosity	Dwór w zespole dworsko parkowym	Bardzo dobry
8	Drużbice - Kolonia	Kapliczka przydrożna	Bardzo dobry

11.1. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Drużbice

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy -analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia. Czynniki rozwoju podzielić można ze względu na ich pochodzenie na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne -umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu.

Mocne strony to:

1. dobra drogowa dostępność komunikacyjna,
2. interesujące obiekty zabytkowe oraz krajobrazowe,
3. otwartość i przychylność władz samorządowych,
4. obiekty małej architektury sakralnej w formie zabytkowych kapliczek,
5. zaktualizowana gminna ewidencja zabytków,

6. silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców.

Słabe strony to:

1. niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia,
2. niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, oznakowań),
3. niedostateczne wsparcie finansowe prywatnych właścicieli budynków zabytkowych,
4. wysokie koszty utrzymania i konserwacji obiektów zabytkowych.

Szanse:

1. wzrastająca liczba właściwie przeprowadzonych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych,
2. rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa;
3. wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie.

Zagrożenia:

1. brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki;
2. słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna, spadek dochodów ludności wiejskiej;
3. pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy;
4. skomplikowane procedury w ubieganiu się ośrodki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne.

Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

12. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Stosownie do wymogów ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami sprawowanie opieki nad zabytkami w Gminie Drużbice będzie realizowane w zakresie następujących działań:

Tabela 4. Zakres i okres realizacji Programu.

Lp.	Opis działania	Okres realizacji
1. Opracowanie elektronicznej bazy danych		
1.1	Utworzenie i prowadzenie elektronicznej bazy danych w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków	2020 - 2024
1.2	Rozszerzenie i uzupełnienie danych do Gminnej Ewidencji Zabytków poprzez kwerendę historyczną w archiwach, muzeach, bibliotekach i zasobach prywatnych	2020 - 2024
1.3	Udział w przeglądach technicznych obiektów zarejestrowanych w Gminnej Ewidencji Zabytków	2020 - 2024
1.4	Opracowanie fotograficzne stanu zachowania zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków i Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego	2020 – 2024 raz na dwa lata
2. Utrzymanie i poprawa stanu technicznego zabytków nie stanowiących własności gminnej		
2.1	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie ich ochrony	2020 - 2024
2.2	Pomoc w kontaktach ze służbami konserwatorskimi i archeologicznymi w ramach planowanych prac objętych rewitalizacją	2020 - 2024

2.4	Określenie zasad udostępniania obiektów zabytkowych w celach turystycznych wspólnie z właścicielami obiektów zabytkowych	2020 - 2024
3. Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego		
3.1	Opracowanie i wykonanie systemu oznakowania zabytków na terenie gminy: tablice, plansze, mapy	2020 - 2024
3.2	Wydawnictwa popularyzatorskie - pocztówki, broszury, foldery, książki, wirtualny spacer, który został udostępniony na stronie internetowej LGD Dolina Rzeki Grabi	2020 - 2024
3.3	Prowadzenie na stronie internetowej Gminy Drużbice zakładki poświęconej zabytkom	2020 - 2024
4. Działania edukacyjne z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego		
4.1	Edukacja dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie zapoznania z historią gminy i jej zabytkami	2020 - 2024
4.2	Konkursy na szczeblu szkoły i gminy - plastyczne, fotograficzne i historyczne	2020 - 2024
4.3	Inicjowanie działalności kółek i innych grup społecznych ukierunkowanych na ochronę i opiekę nad zabytkami	2020 - 2024
5. Monitoring realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami		
5.1	Prowadzenie rejestru z realizacji zadań objętych Programem	2020 - 2024
5.2	Prowadzenie rejestru zmian zachodzących w obiektach wpisanych do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków	2020 - 2024
5.3	Prowadzenie rejestru postulatów mieszkańców dotyczących opieki i ochrony nad zabytkami	2020 - 2024
5.4	Sporządzanie sprawozdań z realizacji Programu	2020 - 2024

Głównym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Drużbice na lata 2020-2024, jest dążenie do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego z zachowaniem krajobrazu kulturowego gminy oraz podwyższenie świadomości społecznej mieszkańców i właścicieli zabytkowych obiektów.

13. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium, stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno- prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą:

- instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- instrumentów finansowych (m.in. współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);
- instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);
- instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi);

- instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

14. OCENA REALIZACJI PROGRAMU

Z realizacji programu Wójta Gminy Drużbice sporządzi w roku 2022 i 2024 sprawozdania, które zostaną przedstawione Radzie Gminy Drużbice. W sprawozdaniu winny znaleźć się informacje o poziomie realizacji zadań podejmowanych w ramach przyjętych priorytetów.

W roku 2024 rozpoczęte zostaną przygotowania do opracowania i przyjęcia w roku 2025 Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2029.

15. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach internetowych:

- Program „Ochrona zabytków”, www.mkidn.gov.pl
- Program „Wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci”, www.mkidn.gov.pl
- Program „Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju”, www.mkind.gov.pl
- Program „Infrastruktura domów kultury”, www.mkidn.gov.pl
- Program „Kultura dostępna”, www.mkidn.gov.pl
- Informacje o funduszach europejskich, www.funduszeuropejskie.gov.pl
- Informacje dotyczące Regionalnego Programu operacyjnego dla Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020, www.rpo.lodzkie.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko”, www.pois.gov.pl
- Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prawnym www.partnerstwopublicznoprawne.info
- Inne.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić na:

1) źródła krajowe:

- a) dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, -dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- b) dotacje wojewódzkie i powiatowe,
- c) dotacje gminne,
- d) dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji,
- e) fundusz kościelny,
- f) Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- g) Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- h) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- i) programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- j) promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- k) Fundusz Kościelny,
- l) fundusze od fundacji,
- m) Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków;

2) źródła zagraniczne;

a) źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych.

16. REALIZACJA I FINANSOWANIE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Program będzie realizowany we współpracy ze szkołami i placówkami oświatowymi prowadzonymi przez Gminę Drużbice.

Nakłady finansowe związane z realizacją Programu związane są z:

- a) oznakowaniem obiektów zabytkowych,
- b) wprowadzeniem zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy,
- c) opracowaniem folderów prezentujących historię zabytków,
- d) wydawaniem i wspieraniem publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy,
- e) wprowadzeniem dodatkowego oznakowania na drogach gminnych w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych.

Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

- 1) Dotacje Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków działając na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz mając na uwadze przepisy zawarte w ustawie z dnia 29 stycznia 2004r. Prawo zamówień publicznych ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Łódzkiego, pozostających w dyspozycji Łódzkiego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach: do dnia 28 lutego na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku, do dnia 30 czerwca na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).
- 2) Dotacje wojewódzkie i powiatowe. Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Rady Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.
- 3) Dotacje z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego. Regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego określa uchwała nr XIX/358/11 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 20 grudnia 2011 r., dotycząca zabytków nieruchomości, ruchomych lub archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego, znajdujących się na stałe w granicach administracyjnych i posiadających duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego. Termin składania wniosków wyznaczony w ogłoszeniu o konkursie podanym do publicznej wiadomości (co najmniej trzydziestodniowy).
- 4) Dotacje gminne. Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020r. Poz. 713), dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona poprzez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu

województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

- 5) Fundusz Termomodernizacji i Remontów. Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną. Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.
- 6) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 -2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczone kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami. W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.
- 7) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi pn. „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego -program rewaloryzacji zabytkowych parków” Program ukierunkowany jest na finansowe wsparcie działań podejmowanych w parkach usytuowanych na terenie województwa łódzkiego, objętych ochroną na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zwanych dalej parkami lub obiektami, pod warunkiem, że są one ogólnodostępne, a wejście na ich teren jest nieodpłatne. Celem Programu jest zachowanie i ochrona dziedzictwa historyczno-przyrodniczo-kulturowego wyżej wymienionych obiektów poprzez ich rewaloryzację. Podjęte w ramach Programu działania mają jednocześnie służyć dostosowaniu chronionych parków do potrzeb społecznych i edukacyjnych oraz umożliwić społeczeństwu korzystanie z ich walorów przyrodniczych. Nabór wniosków odbywa się w terminach określonych w Regulaminach kolejnych edycji Konkursu, których ilość uzależniona jest od stopnia rozdysponowania środków przeznaczonych na realizację Programu.
- 8) Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- 9) Fundusz Kościelny. Został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo. Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.
- 10) Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

17. Załączniki

17.1. Wykaz zabytków archeologicznych

Tabela 5. Wykaz zabytków archeologicznych.

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Typ stanowiska	Chronologia
1	Zabielów	71-50	1	1	Osada?	Okres neolitu
2	Chynów	71-50	2	1	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
3	Zabielów	71-50	8	2	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Epoka kamienia
4	Zabielów	71-50	9	3	Osada	Okres nowożytny
5	Zabielów	71-50	10	4	Osada	Okres nowożytny
6	Zabielów	71-50	11	5	Osada	Okres nowożytny
7	Mąkowa Góra	71-50	12	1	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
8	Podstoła	71-51	1	1	Cmentarzysko?	?
9	Wadlew	71-51	2	1	Punkt osadniczy	Okres wczesnego średniowiecza
10	Podstoła	71-51	3	2	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
11	Podstoła	71-51	4	3	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny
12	Podstoła	71-51	5	4	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny
13	Podstoła	71-51	6	5	Ślad osadniczy	I okres epoki brązu
14	Depczyk	71-51	36	1	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny
15	Depczyk	71-51	37	2	Ślad osadniczy	I okres epoki brązu
16	Podstoła	71-51	38	6	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny
17	Podstoła	71-51	39	7	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
18	Podstoła	71-51	40	8	Ślad osadniczy Ślad osadniczy	Epoka kamienia Późne średniowiecze-okres nowożytny
19	Potok	72-50	50	1	Ślad osadniczy	Okres neolitu-I epoka brązu
20	Chynów	72-50	59	18	Osada	Okres nowożytny
21	Wadlew	72-51	1	1	Osada ?	Epoka kamienia
22	Wadlew	72-51	2	2	Ślad osadniczy	Okres neolitu
23	Wadlew	72-51	3	3	Osada	Okres wczesnego średniowiecza
24	Wadlew	72-51	4	4	?	?
25	Drużbice	72-51	5	3	Ślad osadniczy	Epoka brązu Okres wczesnego

					Ślad osadniczy	średniowiecza
26	Drużbice	72-51	6	4	Ślad osadniczy	Okres rzymski
27	Drużbice	72-51	7	5	Ślad osadniczy	Okres lateński-Okres rzymski?
28	Drużbice	72-51	8	6	Ślad osadniczy Ślad osadniczy	Późne średniowiecze Okres nowożytny
29	Drużbice	72-51	9	7	Osada	Okres nowożytny
30	Drużbice	72-51	10	8	Ślad osadniczy	Okres neolitu
31	Drużbice	72-51	11	9	Osada Ślad osadniczy	Epoka brązu-Okres halszacki Okres wczesnego średniowiecza
32	Drużbice	72-51	12	10	Osada ?	Epoka brązu-Okres halszacki
33	Gręboszów	72-51	13	1	Ślad osadniczy Osada	Epoka kamienia Późne średniowiecze-okres nowożytny
34	Gręboszów	72-51	14	2	Osada	Okres wczesnego średniowiecza
35	Gręboszów	72-51	15	3	Osada	Okres nowożytny
36	Gręboszów	72-51	16	4	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
37	Gręboszów	72-51	17	5	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
38	Brzezie	72-51	18	1	Osada	Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze
39	Stelmachy	72-51	19	1	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
40	Stelmachy	72-51	20	2	Osada	Okres lateński-Okres rzymski?
41	Stelmachy	72-51	21	3	Ślad osadniczy	?
42	Zwierzyniec Mały	72-51	22	1	Ślad osadniczy Ślad osadniczy	Okres wczesnego średniowiecza Okres nowożytny
43	Zwierzyniec Mały	72-51	23	2	Ślad osadniczy Osada ? Osada	Okres wczesnego średniowiecza Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze Okres nowożytny
44	Wadlew	72-51	24	5	Obozowisko	Okres mezolitu
45	Wadlew	72-51	25	6	Obozowisko	Okres mezolitu
46	Wadlew	72-51	26	7	Obozowisko	Okres mezolitu
47	Wadlew	72-51	27	8	Osada	Okres nowożytny
48	Wadlew	72-51	28	9	Osada Osada	Okres wczesnego średniowiecza Okres nowożytny
49	Wadlew	72-51	29	10	Osada	Okres nowożytny
50	Wadlew	72-51	30	11	Osada	Okres nowożytny
51	Wadlew	72-51	31	12	Osada	Okres nowożytny
52	Wadlew	72-51	32	13	Ślad osadniczy	Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze
53	Wadlew	72-51	33	14	Osada	Okres nowożytny
54	Wadlew	72-51	34	15	Ślad osadniczy Osada	Późne średniowiecze Okres nowożytny
55	Wadlew	72-51	35	16	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
56	Wadlew	72-51	36	17	Osada Osada?	Okres nowożytny Okres wczesnego średniowiecza
57	Wadlew	72-51	37	18	Osada	Okres nowożytny
58	Wadlew	72-51	38	19	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
59	Wadlew	72-51	39	20	Osada Osada	Okres wczesnego średniowiecza Okres nowożytny
60	Wadlew	72-51	40	21	Ślad osadniczy	Późny paleolit
61	Wadlew	72-51	41	22	Osada ?	Okres nowożytny

62	Wadlew	72-51	42	23	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Epoka kamienia
63	Wadlew	72-51	43	24	Osada	Okres nowożytny
64	Wadlew	72-51	44	25	Osada	Okres nowożytny
65	Wadlew	72-51	45	26	Osada	Okres nowożytny
66	Wadlew	72-51	46	27	Osada	Okres nowożytny
67	Wadlew	72-51	47	28	Osada	Okres nowożytny
68	Wadlew	72-51	48	29	Osada Ślad osadniczy	Późne średniowiecze III okres wczesnego średniowiecza
69	Wadlew	72-51	49	30	Osada	Okres nowożytny
70	Wadlew	72-51	50	31	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
71	Wadlew	72-51	51	32	Osada	Okres nowożytny
72	Wadlew	72-51	52	33	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
73	Zofiówka	72-51	53	1	Ślad osadniczy	I okres epoki brązu
74	Zofiówka	72-51	54	2	Ślad osadniczy	Okres neolitu
75	Rawicz	72-51	55	1	Osada	Okres nowożytny
76	Wadlew	72-51	56	34	Osada	Okres nowożytny
77	Wadlew	72-51	57	35	Osada	Okres nowożytny
78	Wadlew	72-51	58	36	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
79	Wadlew	72-51	59	37	Osada	Późne średniowiecze-okres nowożytny
80	Wadlew	72-51	60	38	Ślad osadniczy Cmentarzysko Ślad osadniczy	Okres wczesnego średniowiecza Okres rzymski I okres epoki brązu
81	Rawicz	72-51	61	2	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
82	Rawicz	72-51	62	3	Osada	Okres nowożytny
83	Rawicz	72-51	63	4	Osada	Okres nowożytny
84	Rawicz	72-51	64	5	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
85	Rawicz	72-51	65	6	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny ?
86	Drużbice	72-51	66	1	Ślad osadniczy Osada	Epoka kamienia Okres nowożytny
87	Drużbice	72-51	67	2	Osada	Okres wczesnego średniowiecza
88	Ostoja	73-50	4	1	Osada	Okres nowożytny
89	Ostoja	73-50	5	2	Ślad osadniczy	Epoka kamienia-I epoka brązu
90	Kolonia Wdowin	73-51	1	1	Osada	Okres neolitu
91	Gręboszów	73-51	2	7	Osada	Okres nowożytny
92	Gręboszów	73-51	3	6	Obozowisko Ślad osadniczy	Epoka kamienia Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze
93	Wdowin	73-51	4	9	Osada	I okres epoki brązu
94	Wdowin	73-51	5	10	Osada ?	Okres nowożytny
95	Wdowin	73-51	6	11	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
96	Wdowin	73-51	7	3	Osada	Okres nowożytny
97	Wdowin	73-51	8	4	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Okres wczesnego średniowiecza-późne średniowiecze
98	Wdowin	73-51	9	5	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
99	Wdowin	73-51	10	6	Ślad osadniczy Osada?	Epoka kamienia Okres nowożytny

100	Wdowin	73-51	11	7	Osada Ślad osadniczy	Okres wczesnego średniowiecza Epoka kamienia
101	Wdowin	73-51	12	8	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
102	Kobyłki Duże	73-51	13	1	Osada	I okres epoki brązu
103	Kobyłki Duże	73-51	14	2	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
104	Kobyłki Duże	73-51	15	3	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
105	Drużbice	73-51	16	19	Osada	Okres nowożytny
106	Drużbice	73-51	17	20	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
107	Drużbice	73-51	18	11	Osada ?	Okres nowożytny
108	Kobyłki Duże	73-51	19	4	Osada	Okres nowożytny
109	Kobyłki Duże	73-51	20	5	Ślad osadniczy Osada	Okres wczesnego średniowiecza- późne średniowiecze Okres nowo- żytny
110	Kobyłki Duże	73-51	21	6	Osada	Okres nowożytny
111	Kobyłki Duże	73-51	22	7	Osada	Okres nowożytny
112	Kobyłki Duże	73-51	23	8	Osada	I okres epoki brązu
113	Kobyłki Duże	73-51	24	9	Osada	I okres epoki brązu
114	Kobyłki Duże	73-51	25	10	Ślad osadniczy Osada	Epoka kamienia Okres nowożytny
115	Kobyłki Duże	73-51	26	16	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Epoka kamienia- I epoka brązu
116	Kobyłki Duże	73-51	27	11	Osada	Okres nowożytny
117	Kobyłki Duże	73-51	28	12	Osada Osada	Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze Okres nowożytny
118	Kobyłki Duże	73-51	29	13	Osada	Okres nowożytny
119	Kobyłki Duże	73-51	30	15	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny ?
120	Kobyłki Duże	73-51	31	14	Osada	Okres nowożytny
121	Kazimierzów	73-51	32	1	Osada ?	Okres nowożytny
122	Kazimierzów	73-51	33	2	Osada	Okres nowożytny
123	Kazimierzów	73-51	34	3	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
124	Drużbice	73-51	35	12	Ślad osadniczy Ślad osadniczy	Epoka kamienia-epoka brązu Okres nowożytny
125	Drużbice	73-51	36	13	Osada	Okres nowożytny
126	Drużbice	73-51	37	14	Osada	Okres nowożytny
127	Teofilów	73-51	38	1	Osada	I okres epoki brązu
128	Teofilów	73-51	39	2	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/epoka brązu
129	Teofilów	73-51	40	3	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
130	Drużbice	73-51	41	15	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
131	Drużbice	73-51	42	16	Ślad osadniczy Osada	Epoka kamienia Okres nowożytny
132	Drużbice	73-51	43	17	Osada	Okres nowożytny
133	Drużbice	73-51	44	18	Osada	Okres nowożytny
134	Rasy	73-51	45	1	Osada	Okres nowożytny
135	Rasy	73-51	46	2	Osada	Okres nowożytny
136	Rasy	73-51	47	3	Osada ?	Okres nowożytny
137	Rasy	73-51	48	4	Osada	Okres nowożytny
138	Kącik	73-51	49	1	Osada ?	Okres nowożytny

139	Wola Rożniatowska	73-51	50	1	Ślad osadniczy	?
140	Wola Rożniatowska	73-51	51	2	Ślad osadniczy	?
141	Wola Rożniatowska	73-51	52	3	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
142	Wola Rożniatowska	73-51	53	4	Osada Osada	I okres epoki brązu Okres neolitu
143	Stoki	73-51	54	1	Osada ?	Okres nowożytny
144	Bukowie Dolne	73-51	55	1	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
145	Bukowie Dolne	73-51	56	2	Osada	Okres nowożytny
146	Bukowie Dolne	73-51	57	3	Ślad osadniczy Osada	Epoka kamienia Okres nowożytny
147	Gręboszów	73-51	58	7	Osada	Okres nowożytny
148	Suchcice	73-51	59	1	Osada	Okres nowożytny
149	Suchcice	73-51	60	2	Ślad osadniczy Ślad osadniczy	? Okres nowożytny
150	Suchcice	73-51	61	9	Ślad osadniczy Osada	Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze Okres nowożytny
151	Suchcice	73-51	62	4	Osada	Okres nowożytny
152	Suchcice	73-51	63	6	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Epoka kamienia
153	Suchcice	73-51	64	5	Osada	Okres nowożytny
154	Wdowin	73-51	65	1	Osada	Okres neolitu
155	Kolonia Hucisko	73-52	39	1	Grodzisko stożkowate?	Okres wczesnego średniowiecza – późne średniowiecze
156	Gatki	73-52	50	1	Osada	Wczesny okres lateński
157	Wdowin	73-52	51	2	Ślad osadniczy	?
158	Hucisko	73-52	52	1	Osada Osada?	Okres nowożytny Wczesny okres lateński
159	Hucisko	73-52	53	2	Ślad osadniczy	?
160	Hucisko	73-52	54	3	Ślad osadniczy	Epoka kamienia
161	Wdowin	73-52	55	3	Ślad osadniczy Ślad osadniczy	Epoka kamienia ?
162	Hucisko	73-52	57	4	Huta szkła	Okres nowożytny
163	Rasy	74-51	4	5	Osada Osada	Okres nowożytny Późne średniowiecze
164	Rasy	74-51	5	6	Osada	Okres nowożytny
165	Rasy	74-51	10	7	Osada	Okres nowożytny
166	Bukowie Górne	74-51	11	1	Osada Osada	Późne średniowiecze Okres nowożytny
167	Bukowie Górne	74-51	12	2	Osada Osada	Okres nowożytny Późne średniowiecze
168	Bukowie Górne	74-51	13	3	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Późne średniowiecze
169	Chynów	72-50	31	2	Osada	Okres nowożytny
170	Chynów	72-50	32	3	Osada	Okres nowożytny
171	Chynów	72-50	33	4	Osada Ślad osadniczy	Okres nowożytny Epoka kamienia – I epoka brązu
172	Chynów	72-50	34	5	Ślad osadniczy	Okres mezolitu ?
173	Chynów	72-50	35	6	Ślad osadniczy	Epoka kamienia I epoka brązu

174	Chynów	72-50	36	7	Ślad osadniczy	Okres neolitu
175	Chynów	72-50	37	8	Osada	Okres nowożytny
176	Chynów	72-50	38	9	Ślad osadniczy	Epoka kamienia – I epoka brązu
177	Chynów	72-50	39	10	Ślad osadniczy	Epoka kamienia – I epoka brązu
178	Chynów	72-50	40	11	Osada	Okres nowożytny
179	Chynów	72-50	41	12	Osada	Epoka kamienia – I epoka brązu
180	Chynów	72-50	42	13	Ślad osadniczy	Epoka kamienia – I epoka brązu
181	Chynów	72-50	43	14	Osada ?	Epoka kamienia – I epoka brązu
182	Chynów	72-50	44	15	Ślad osadniczy	Epoka kamienia – I epoka brązu
183	Chynów	72-50	45	16	Ślad osadniczy	Epoka kamienia – I epoka brązu
184	Chynów	72-50	46	17	Osada	I okres epoki brązu